

Выкананне дадзеных абрадавых прамоў дае падставу сцвярджаць, што абрад «Жаніцьба коміна» быў не толькі момантам запальвання першага хатняга вогнішча і «адкрыцця» вячорак, але яшчэ пэўным чынам служыў часовай мяжой і маркіраваў заканчэнне адной пары года і пачатак другой (лета-зіма), сімвалізаваў пераход ад палявых работ (ворыва, сяўба, жніво) да хатніх (прадзенне, ткацтва).

Вясельная абраднасць Лельчыцкага раёна – своеасаблівая сістэма лакальных традыцый. Выкананне вясельных абрадаў ахоплівае шырокі часавы дыяпазон: ад месяца (сваты – вяселле – цыганы – прэзвы) да паловы года («оцьведы» – сваты – заручыны – запойны – вяселле – цыганы – прэзвы – гасці). Паводле апублікаваных, архіўных і ўласназапісаных матэрыялаў можна вылучыць асобныя абрадавыя этапы, якія маюць лакальныя назвы: «Оцьведы», «Пярэпыты», «Сватанне», «Запойны», «Заручыны», «Вянкі», «Ёлка», «Свечкі», «Каравай», «У маладога», «У дарозе», «Прыехалі да маладой», «У маладой», «Заходзяць у хату», «Пасад», «Завіваюць касу», «Падаркамі клічуць», «Перад ад’ездам да маладога», «У маладога», «Цыганы», «Госці».

Міфалагічная спадчына Лельчыцкага раёна захавала шматлікія архаічныя вераванні нашых продкаў, звязаныя з персанажамі ніжэйшай міфалогіі, ананімічнымі і татэмістымі вераваннямі жыхароў Лельчыцкага раёна. Шматлікія рэчы ўтылітарнага характару атаясамліваюцца як глыбока сімвалічныя і надзяляюцца магічнымі якасцямі.

Традыцыйныя звычаі і абрады, якія з’яўляюцца магутным сродкам нацыянальнага выхавання і згуртавання народа, далучэння моладзі да культуры продкаў, багатай і самабытнай, а праз гэта і да агульначалавечых каштоўнасцей, заключаюць у сабе вялікі гуманістычны патэнцыял.

Выпадзенне абрадавых каштоўнасцей з культурнага комплексу народа негатыўна сказваецца на цэласнасці этнасу, таму культуру продкаў трэба захоўваць для будучых пакаленняў.

У апошні час шмат пішуць і гавораць аб захаванні духоўнай спадчыны беларускага народа, у тым ліку яго лепшых звычаяў і традыцый. Шмат робяць у гэтым плане Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя К. Крапівы НАН Беларусі, Установа адукацыі «Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Францыска скарыны», Інстытут нацыянальнай культуры, і іншыя ўстановы адукацыі і культуры Рэспублікі Беларусь. Галоўным на сённяшні дзень з’яўляецца вырашэнне пытанняў захавання і развіцця самабытнасці традыцый, роднай мовы, культуры беларускага народа.

Літаратура

1. Этнаграфія Беларусі: Энцыкл. (Белрусь. Сав. Энцыкл.; рэдкал.: І.П.Шамякін (гал. рэд.) і інш. – Мн.: БелСЭ, 1989. – 575 с.
2. Барташэвіч, Г. А. Беларуская народная паэзія веснавога цыкла і славянская фальклорная традыцыя / Г. А. Барташэвіч. – Мн.: Навука і тэхніка, 1985. – 184 с.
3. Славянские древности: Этнолингвистический словарь в 5-ти томах, том 4 Москва: «Международные отношения», 1995. – 577 с.
4. Земляробчы каляндар: Абрады і звычаі / Уклад., класіфікацыя, і стэматызацыя матэрыялаў і камент. А. І. Гурскага; Уступ. арт. А. І. Гурскага, А. С. Ліса. – 2-е выд., выпр. – Мн.: Бел. Навука, 2003. – 429 с. – (Беларуская народная творчасць).

Спіс інфармантаў

- [А. В. Дз.] – Астаповіч Валянціна Дзмітрыеўна, 1944 г.н., в. Сіманічы Лельчыцкага раёна;
[К. В. М.] – Куціс Валянціна Мікалаеўна, 1937 г.н., в. Сіманічы Лельчыцкага раёна;
[Р. Я. Дз.] – Ранчынская Яўгенія Дзмітрыеўна, 1937 г.н., в. Сіманіцкая Рудня Лельчыцкага раёна;
[Ф. Н. М.] – Федаровіч Ніна Мікалаеўна, 1942 г.н., в. Сіманічы Лельчыцкага раёна;
[Ц. В. С.] – Цыбульская Вольга Сяргеёўна, 1933 г.н., в. Дзяржынск Лельчыцкага раёна.

©ГДУ імя Ф.Скарыны

ВЁСКА ШАРПІЛАЎКА Ё ДРУГОЙ ПАЛОВЕ 20 – ПАЧАТКУ 21 СТ.: ЭТНАГРАФІЧНАЯ ХАРАКТАРЫСТЫКА

А.ДЗ. ЧАРНЯК, А.Р. ЯШЧАНКА

The characteristic of the village Sharpilavka of the Gomel’s region is in the article. The author describes the most important aspects of traditional forms and modern culture of rural population, also shows the content and details of their employments, dwellings, clothes and spiritual life

Ключавыя словы: вёска Шарпілаўка, заняткі, жыллё, адзенне, духоўная культура

Аktуальнасць тэмы абумоўлена важнасцю вызначэння лакальных асаблівасцей развіцця насельніцтва Беларусі на сучасным этапе, неабходнасцю стварэння этнаграфічнай характарыстыкі не толькі традыцыйных, але і новых гаспадарчых заняткаў, апісання эвалюцыі матэрыяльнай культуры і духоўных традыцый вясковага насельніцтва. Аб’ектам даследавання з’яўляецца вёска Шарпілаўка Гомельскага раёна ў другой палове 20 – пачатку 21 стагоддзя. Прадметам вывучэння выступае культура жыхароў дадзенага населенага пункта. Мэта працы - этнаграфічная характарыстыка вёскі

Шарпілаўка Гомельскага раёна ў другой палове 20 – пачатку 21 ст. Даследаванне створана на падставе новых арыгінальных матэрыялаў, атрыманых у выніку палявога этнаграфічнага даследавання аўтара, а таксама з выкарыстаннем самастойна выяўленых архіўных дакументаў і фотаздымкаў.

У пасляваенны час працэс эвалюцыі матэрыяльнай і духоўнай культуры сельскага насельніцтва Гомельшчыны прыкметна паскорыўся. Гэта было ў першую чаргу звязана са збліжэннем горада і вёскі, што спрыяла хутчэйшаму ўспрымання вяскоўцамі новых элементаў культуры. Таксама на мадэрнізацыю матэрыяльнай культуры паўплывала развіццё прамысловасці і паляпшэнне матэрыяльнага становішча насельніцтва. У сферы духоўнай культуры вядучае месца ў савецкі перыяд займала дзяржава, яна рэгулявала ўсе бакі сацыяльна-культурных адносін. У вёсцы Шарпілаўка Гомельскага раёна матэрыяльная і духоўная культура жыхароў таксама падвяргалася працэсам мадэрнізацыі. Але бытаванне традыцыйных формаў народнай культуры на гэтай тэрыторыі зацягнулася на больш доўгі час. Гэта было звязана з тым, што вёска Шарпілаўка ў другой палове 20 ст. уяўляла сабой даволі ізаляваны населены пункт (адсутнасць асфальтаванай дарогі і інш.).

У 1970-я гг. замест драўлянага жылля з асобнымі традыцыйнымі элементамі ў вёсцы пачалі часцей з'яўляцца дамы палепшанай планіроўкі, якія ўлічвалі ўзросшыя запатрабаванні вясковага насельніцтва ў камфорце. З другой паловы 1980-х гг. у Шарпілаўцы ідзе інтэнсіўнае будаванне цагляных дамоў, у якія праводзяцца газ і вада. У 1950-я гг. у вёсцы яшчэ працягваюць існаваць элементы беларускага традыцыйнага адзення і яго выраб ў хатніх умовах. У канцы 1950-х гг. ў маладзёвую моду ўваходзяць вузкія аблягаючыя стан сукенкі, паступова распаўсюджваюцца спадніцы «сонцаклёш», у кашулях у моду ўваходзіць рукаў «фанарык», абутак на высокіх абцасах. матэрыялы прамысловага вырабу. У 1990-я гг. у вёсцы Шарпілаўка папулярным становіцца спартыўны тып касцюма з джынсамі і красоўкамі, якія ператварыліся ў штодзённы абутак моладзі, а у пачатку 21 стагоддзя і больш сталага насельніцтва вёскі. Адбыліся змены ў харчаванні, што праявілася не толькі ў стравах і спосабах іх прыгатавання (перавага гатовым прадуктам з крамы), але і ў выкарыстанні новага посуду і прыстасаванняў (гліняны посуд заменены на металічны, шкляны, у апошні час шырока выкарыстоўваць міксеры, мікрахвалевыя печы, кухонныя камбайны). Але частка сельчан нават сёння гатуе і на газавых плітах, і ўзімку ў печках. Пасля пабудовы клуба ў вёсцы паступова зніклі традыцыйныя вечары ў хатах дзяўчат, у жыццё шарпілаўцаў трывала ўвайшло кіно, актыўны ўдзел у мастацкай самадзейнасці. У савецкі перыяд шарпілаўцы акрамя ўрачыстага святкавання дзяржаўных, прафесійных святаў збераглі традыцыі беларускай народнай святочнай культуры (Каляды, Грамніцы), на сённяшні дзень у духоўнай культуры можна заўважыць шэраг навацый (правядзенне Дня Святога Валенціна, Таццяніна дня сярод моладзі). Сёння асноўным спосабам правядзення вольнага часу з'яўляецца прагляд тэлевізара, камп'ютарныя гульні, зносіны моладзі праз Інтэрнэт.